

John G. Wright¹

En Stalin-biografi

Juli 1946

STALIN, An Appraisal of the Man and His Influence av Leo Trotskij, Harper & Bros. New York [Svensk översättning på marxistarkivet: [Stalin del 1](#) och [Stalin del 2](#)]

Ingen annan biografi har fått sådan politisk betydelse som Leo Trotskijs biografi över Stalin. Under flera år har den varit en källa till internationella intriger och strider.

Diktatorn i Kreml hade beslutat sig för att mörda författaren långt före den senare började skriva på sin bok 1938. I varje skådeprocess under Moskvarättegångarna hade Leo Trotskij och Leo Sedov figurerat som de huvudanklagade och dömts i sin frånvaro. Stalins handplockade domare avkunnade dödsstraffet; dess utförande anförtroddes åt hans ännu noggrannare utvalda mördare som fördubblade sina ansträngningar när det kom nyheter om den planerade biografien.

I maj 1940 angreps Trotskijs hem i Coyoacán, en förort till Mexico City, i en nattlig räd av ett maskingevärsbeväpnat gäng under ledning av den mexikanska målaren Siqueiros. Denna räd som hade syftat både till att döda Trotskij förstöra hans arkiv och manuskript med hjälp av brandbomber blev ett misslyckande. Några månader senare, 20 augusti 1940, lyckades till slut en annan av Stalins hyrda mördare att slå Trotskij medan den senare arbetade på ett manuskript.

Även om boken inte slutförts var texten i sådan form att den med lätthet kunde göras färdig för utgivning. Utgivningen fördröjdes ändå avsiktligen. Sedan den 1941 lämnat pressarna, drog förlaget Harper & Brothers tillbaka den och begärde t o m tillbaka recensionsexemplar. Det är ingen hemlighet att detta skedde på order från USA:s utrikesdepartement som gjorde många liknande tjänster åt Kreml under den krigstida alliansen.

Politiska motiv ligger bakom utgivningen idag precis som var fallet med indragningen för fem år sedan. Med de allt sämre relationerna mellan Washington och Moskva hoppas propagandisterna inom den amerikanska imperialismen kunna använda Stalins brott för att smutsa ner oktoberrevolutionen och vrida den allmänna opinionen mot Sovjetunionen än mer. Men de kommer att bli väldigt besvikna. Inga av Trotskijs skrifter har någonsin tjänat den imperialistiska reaktionens syften, utan har tvärtom ofelbart utdelat de hårdaste slagen mot denna.

Ytliga observatörer och kälkborgare har från allra första början försökt förringa kampen mellan Stalin och Trotskij som en personlig kamp om makten. I verkligheten var det från början till slut en oförsonlig konflikt mellan två diametralt motsatta system av idéer: idén om framsteg och proletär revolution *mot* idén om reaktion och kontrarevolution.

I sitt tal inför Dewey-kommissionen som undersökte anklagelserna i Moskvarättegångarna förklarade Trotskij på detta sätt vilka roller de två huvudpersonerna i denna kamp hade:

Varken Stalin eller jag befinner oss i våra nuvarande positioner genom en tillfällighet. Men vi skapade inte dessa positioner. Vi har båda dragits in i detta drama som representanter för bestämda idéer och principer. Dessa har i sin tur inte fallit ner från himlen, utan har djupa sociala rötter. Därför får man inte använda den psykologiska abstraktionen av Stalin som "människa", utan hans

¹ John G. Wright (1902-1956) föddes i Samarkand i Ryssland i en judisk familj. Emigrerade till USA under första världskriget. Anslöt sig 1933 till den trotskistiska rörelsen i New York. Spelade ledande roll i den stora hotellstrejken i New York 1934. Blev en av den amerikanske trotskismens ledande figurer. Hans goda kunskaper i ryska (som han talade flytande) bidrog till att han kom att översätta många av Trotskijs verk till engelska.

konkreta, historiska personlighet som ledare för den sovjetiska byråkratin. Man kan endast förstå Stalins handlande genom att utgå från existensvillkoren för det nya privilegierade skiktet, som är maktlystet, på jakt efter materiell välfärd, oroligt för sin position, fruktar massorna och bär ett dödligt hat mot all opposition.

Dessa rader utgör samtidigt de kriterier som vägledde Trotskij när han skrev *Stalin*. Framstående individer i historien, deras roll och personlighet, kan förstås och analyseras på ett korrekt sätt i första hand genom de sociala krafter de tjänar och när det kommer till kritan personifierar. Trotskij, den främste och mest auktoritativa representanten och utvecklaren av den ortodoxa marxismen, avvisade varje annan taktik som felaktig.

Det är verkligen omöjligt att begripa Stalins roll, speciellt hans meteoriska uppstigning till makten, utan att förstå den exceptionella och unika kombinationen av historiska faktorer som banade väg för den framtida diktatorn.

Som politiker tillhör Stalin en typ som på intet sätt är ovanlig: En handlingens man, organiskt benägen till äventyrligheter och karriärism. De bäst utvecklade egenskaperna hos sådana personer är: En omätlig törst efter makt, stark vilja, uthållighet och slughet tillsammans med en total nonchalans för idéer, principer och lojalitet.

Dessa egenskaper har varit tillräckliga för många politiska karriärer. Men som en regel uppnår sådana individer endast underordnade positioner, förutom under perioder som ger upphov till, så att säga, ett obegränsat krav på politisk gangsterism. Detta krav uppstår under brytpunkter i den historiska processen, perioder av stora historiska övergångar när rivaliserande sociala system – det ena som överlevt sig själv, det andra på väg att födas – är indragna i en strid på liv och död. De politiska råskinnens släkte blir speciellt vanliga under dessa övergångsperioder. Så var fallet, till exempel, under övergången från feodalism till kapitalism (speciellt, vilket Trotskij påpekar, under renässansen). Vi bevittnar samma fenomen under epoken för kapitalismens dödskamp.

Men även under övergångsperioder kräver politiska äventyrare och råskinn ytterligare egenskaper för att uppnå en framskjuten ställning nämligen: de måste meritera sig som massledare. Här kommer vi in på en av särigheterna i Stalins marsch till makten. Samtidigt som han allmänt sett tillhör samma politiska typ som Mussolini eller Hitler, så saknar Stalin några av deras obestridliga gåvor, eftersom han varken är en initiativtagare till en massrörelse eller en talangfull agitator. Faktum är att Stalins djupast rotade personliga egenskaper – ”ingen tilltro till massorna, totalt fantasilös, kortsiktig och en förkärlek för minsta motståndets lag” – är just det som diskvalificerar honom från rollen som massledare. Hans uppgång är därför, som Trotskij korrekt påpekar, ”inte jämförbar med något tidigare i historien.” Den är unik.

Dess hemlighet ligger i skillnaden mellan den sociala bas ur vilket den av Stalin ledda reaktionen utvecklades och den sociala basen för de reaktionära rörelserna som leddes av Mussolini och Hitler. Det var detta som gjorde att Stalin kunde stiga mot makten inte ”tack vare personliga kvaliteter, utan med hjälp av en opersonlig apparat. Och det var inte han som skapade apparaten, utan apparaten som skapade honom.” De drag i Stalins sanna natur som gjorde honom olämplig att leda massorna förvandlade honom till en idealisk ledare för den framväxande kontrarevolutionära sovjetiska byråkratin.

Metamorfosen skedde inte i öppet utan i det fördolda: det skedde inte heller i ett enda drag utan i ett antal steg under flera års tid.

Förhistorien för diktatorn i Kreml är höljd i dunkel. Det finns nu nästan ett kvarts sekel djupt skikt av förvanskningar och förfalskningar som saknar all jämförelse. Det mesta av materialet – original såväl som förfalskningar – finns kvar i Sovjetunionen, antingen i Kremls valv eller

för länge sedan förstörda. Trotskij tvingades arbeta utomlands, i exil, och begränsades självklart vad gäller källmaterial och tillgång till medhjälpare. Av den anledningen var han tvungen att lita på sitt minne som ögonvittne och deltagare i de avgörande ögonblicken, något som han kunde undvika i sina andra historiska skrifter.

Detta bör dock inte tolkas som att *Stalin* delvis eller helt baseras på hågkomster. Tvärtom kan få nutida biografier mäta sig med den vad gäller grundlighet, mångfald och rikhaltig dokumentation. Låt oss i förbigående notera att i detta fall som i alla andra har inte en enda antitrotskistisk recensent kunnat motbevisa en enda referens eller missbruk av källmaterial från Trotskijs sida.

I en påtaglig kontrast till de förhållanden under vilka detta arbete skrevs, står dess stora objektivitet. Vi har här en nästan kyligt objektiv framställning där en stor tänkare steg för steg analyserar processen varigenom mänskligt stoft, inte utan inslag av skräp, förvandlades till en häpnadsväckande avgud – avguden i Kreml.

Josef Dzjugasjvili – den framtida Stalin – var son till en fattig skomakare från Didi-Lilo, en liten by i Kaukasus. Barnets tidigaste år förgiftades av hat mot sin försupna, odugliga despotiska far; det dominerande inflytandet kom från den unga bondemodern som drömde om sin sons uppgång i världen som präst. Denna traditionella ambition bland fattiga bönder förde in den unge Dzjugasjvili under inflytandet av småsinta kyrkliga despoter i Tbilisis teologiska seminarium. Familjen och skolan ingav hos den framtida diktatorn ett hat mot auktoriteter. Han gjorde uppror.

Hans uppror förde honom till en början in i nationalistiska riktningar, en progressiv utveckling för en medlem av en förtryckt nationalitet. Den unge teologistudenten fångades därpå upp av den mäktiga revolutionära underströmmarna i det tsaristiska Ryssland där inte enbart anti-feodala utan även antikapitalistiska stämningar och tankar var utbredda i de intellektuella kretsarna. Industrialiseringen av ett outvecklat land och den snabba tillväxten av det unga proletariatet skapade väldigt god jord för spridningen av marxistiska idéer som trängt igenom de gråa väggarna till seminariet flera år innan Josef Dzjugasjvili började där. Att han accepterat dessa idéer bevisas av att han hoppade av seminariet och gick med i den revolutionära rörelsen. Det är emellertid väldig tveksamt om han började som bolsjevik, som senare dagars mytologi hävdar. Tidiga tsaristiska polisregister anger honom som en mensjevik. I sådana frågor hade tsaristiska spioner sällan fel.

Hursomhelst var det ingen tvekan om att han drogs till bolsjevikerna och att han förblev knuten till Lenins parti när han väl gått med i det. Men det som lockade honom var inte så mycket bolsjevismens konsekvent ortodoxa marxism och politiska orubblighet som effektiviteten och styrkan hos dess organisatoriska struktur och metoder.

Denna tonåring hade inte ens som revolutionär förtroende för massorna, utan bara till apparaten. Han blottlägger sin själ i en av sina tidiga appeller som spreds i provinsen Georgien under 1905 års revolution. Appellen avslutas med följande:

Låt oss sträcka ut händerna mot varandra och samlas kring partiets kommittéer. Vi får inte för ett ögonblick glömma att det bara är partikommittéerna som kan leda oss värdigt, bara de kan lysa upp vägen till det förlovade landet...

Kommittéerna förblev hans naturliga element ända till slutet.

Hat och avundsjuka mot de mäktiga förvandlade Stalin till en revolutionär. Han accepterade bolsjevikernas idéer men lärde sig aldrig att känna dem. De förblev ett slags implantat som aldrig trängde igenom till hans blod och märg. Han kunde inte vara mer i harmoni med dem

än med massorna, vars eviga kamp, längtan och hopp dessa idéer när allt kommer omkring uttrycker.

Trotsky visar ovedersägligt att varje gång massorna steg in på den politiska arenan, befann sig denna provinsiala kommitté helt utanför sitt element, illa till mods, osäker, trevade i blindo och irrade politiskt gång på gång in i bolsjevikernas motståndares läger. Ofta blev han föst åt sidan inte enbart av individer av större format utan även av de som hade långt mindre begåvning.

Omvänt så blev perioder av reaktion, när massorna upphörde leva ett politiskt liv, de främsta milstolparna i hans karriär. Under dessa perioder avancerade han snabbast och valdes slutligen in i partiets högsta kommitté 1912. En politisk apparats specifika vikt växer i proportion med massrörelsens försvagning. Trotsky visar hur nära Stalins karriär följer denna politiska lag, fram tills den slutligen lyfter honom upp till höjder han aldrig ens drömt om.

För att Stalin skulle kunna stiga till obestridd makt måste två villkor infrias: för det första måste revolutionären inom honom dödas; för det andra måste han krossa Lenins parti. Detta är just vad som hänt.

Trotsky skriver:

Om Stalin redan från början hade kunnat förutse vart denna strid mot trotskismen skulle leda till, skulle han utan tvivel ha tvärstannat trots perspektivet av seger över hans motståndare. Men han förutsåg ingenting.

Trotsky sade i stort sett samma sak när kampen mot stalinismen inleddes 1923.

Kontrarevolutionens sociala bas i Sovjetunionen dikterade att den skulle ledas av en individ med renommé som gammal revolutionär. Stalin besatt detta renommé. Men hans personliga brister förhindrade honom från att någonsin spela en ledande roll under Lenins livstid. Denna brist måste botas till varje pris.

Därför tillhandahölls en ny biografi skriven av en armé av lögnare och förfalskare. Enligt dessa förfalskade meriter framstår Stalin som om han varit en av de ledande i uppbygget bolsjevikpartiet, Lenins högra hand under oktoberrevolutionen, huvudfigur under inbördeskriget, Petrograd och Tsaritsyns (omdöpt till Stalingrad efter Lenins död)² räddare osv., osv.

Trotsky demolerar denna monolitiska lögn genom att återställa vissa framträdande fakta. (Att rekonstruera allt skulle ha krävt mängder med böcker.) För att bara citera några:

Stalin spelade en sorglig roll under revolutionen 1917. Tillsammans med Kamenev flirtade han med försonarna som förespråkade enighet med mensjevikerna, stödde den provisoriska regeringen. Han omorienterade sig med svårighet först efter Lenins återkomst till Petrograd.

Han spelade ingen som helst viktig roll under resningen i Petrograd för vilket han själv en gång gav Trotsky förtjänsten.

Hans meriter under inbördeskriget var likaledes allt annat än heroiska. Hans orättmätiga anspråk på att ha "räddat" Petrograd vilar på det klena sammanträffandet att han råkade vara i den staden i maj 1919 när Judenitj gjorde sitt första anfall med obetydliga styrkor och lätt drevs tillbaka. Det verkliga hotet mot Petrograd kom i oktober samma år, när Judenitj attackerade för andra gången, med en stor styrka och slogs tillbaka. Denna händelse var knuten till Trotskij's namn och inte Stalin, som vid denna tidpunkt var hundratals kilometer borta på annan plats.

² 1961 åter omdöpt till Tsaritsyn

På liknande sätt kommer inte det ”storslagna” Tsaritsyn knappast att klara en närmare granskning. Stalin tillbringade verkligen flera månader där 1918 medan han var på ett uppdrag att säkerställa välbehövliga matleveranser (vilket han misslyckades med); hans militära aktiviteter var av sådan natur att man måste avlägsna honom (på Trotskijs kategoriska begäran).

Stalins främsta operationer under inbördeskriget bestod i intriger bakom kulisserna, med målet att sporra den så kallade militäroppositionen (förespråkare av gerillaarméer och gerillakrigföring) att motsätta sig Trotskijs program att systematiskt bygga upp Röda armén och att använda före detta tsaristiska officerare.

Antalet liknande fakta och episoder kan utökas nästan i det oändliga.

Stalins väg till förgrunden

Stalins väg till en framträdande plats inleddes 1923 när Lenin låg på sin dödsbädd. Trotskij åberopar viktiga bevis till stöd för sin slutsats att Stalin gav gift till Lenin. Den förre hade dessutom gott om motiv till att göra detta: Lenin hade brutit alla personliga kontakter med honom och gjorde sig beredd att krossa honom politiskt.

Trots det dystra och ibland olycksbådande ämnet är biografien på inget sätt helt negativ. Dess huvudsakliga inramning är bakgrunden till den ryska revolutionens utveckling. Hela sektioner av boken ägnas åt en redogörelse för de olika faser som den revolutionära rörelsen genomgick. Bland det ovärderliga materialet finns där uppgifter, de mesta tillgängliga på engelska för första gången, om bolsjevikpartiets historia, tiden för oktoberrevolutionen, inbördeskriget, bygget av Röda armén osv. Genom hela boken ger Trotskij briljanta och ingående skisser över många framträdande personer inom den bolsjevikiska rörelsen, Lenins medarbetare och lärjungar.

Till och med de fragmentariska delarna i bilagorna (*Den thermidorianska reaktionen och Kinto vid makten*)³ kommer att vara till stor hjälp för den läsare som är intresserad av att förstå den sociala process och de stämningar som åtföljde de inledande faserna av den sovjetiska degenereringen.

I ett appendix finns ett väldigt viktigt teoretiskt dokument, *Tre uppfattningar om den ryska revolutionen*.⁴ Detta är Trotskijs slutliga redogörelse för skillnaderna mellan bolsjevikernas och mensjevikernas åsikter rörande den ryska revolutionens utveckling och det som han var enig respektive oenig med Lenin i denna fråga. Det som det handlar om här är tillämpningen av den berömda teorin om den permanenta revolutionen på de speciella ryska förhållandena. Trotskij hade till en början tänkt att ta med detta i sitt arbete om Lenin som han påbörjade under sin exil i Norge, men som han inte fick möjlighet att slutföra.

Det är nödvändigt att i förbigående kort kommentera Charles Malamuths skandalösa uppförande som ”redaktör” för boken. Han hade anställts enbart som översättare av boken. I stället för att förbereda den ofullständiga texten som författaren lämnat den för publicering fortsatte han att egenmäktigt skjuta in passusar stick i stäv mot Trotskijs egna idéer, bland dem det cyniska påståendet att stalinismen är den oundvikliga följden av bolsjevismen. Det är självklart att en av författarens huvudmål var att visa på motsatsen.

De recensioner denna bok fick av den borgerliga pressen var utan undantag fientlig. Favoritmetoden var att förringa den som ”intensivt personlig”. Självklart hade inte en enda av dessa

³ Dessa två bilagor finns inte med i den svenska översättningen av Stalin-biografien.

⁴ Finns på marxistarkivet: [Tre uppfattningar om den ryska revolutionen](#)

oberoende herrar brytt sig om att åberopa ett enda fall av Trotskij's påstådda subjektivitet, än mindre bestrida något av faktamaterialet i boken.

Trotskij är naturligtvis inte utan passion. Hans bok är en av de mest förintande anklagelse-akterna i historien mot en enda individ. Den är samtidigt ett lidelsefullt försvar för kampen för socialismen.

Även om författaren är död fruktar Wall Street och alla dess försvarare fortfarande hans grundläggande idéer. De är rädda, eftersom Trotskij i denna bok liksom i alla hans skrifter för fram sin analys av krisen i världen idag och pekar på den revolutionära utvägen för massorna. De är rädda för det skarpa ljus denna bok sprider över uppbygget av det revolutionära partiet.

Det som gör att dessa krakar studsar tillbaka av skräck borde locka varje seriös arbetare och ung människa till socialistiska idéer.

Denna bok kommer att ta sin plats bland de stora marxistiska klassikerna inte enbart som en strålande biografi utan som ett kraftfullt vapen i kampen för människans kommunistiska framtid.

Övers. *Per-Olov Eklund*